

KAN KIKUCSI :

KETTÓS ÖNGYILKOSSÁG

Abban az időben egy népszerű folytatásos regényen dolgoztam, melynek ez volt a témája: Egy elszegényedett nemesember magára vonta egy újdonsült gazdag gyűlöletét, aki a legkülönbözőbb eszközökkel akarta lehetetlenné tenni ellenfele életét. A hős rossz útra téved, hogy megszabaduljon az örökös nehézségektől. De mikor ezt teszi, csak beleesik a csapdába, melyet ellensége állított neki: most már a törvény is büntettesnek tekinti.

A leghívebb módon akartam a történetet megírni. Olyan bűncselekményt szerettem volna konstruálni, mely lehetséges és valószínű is. Másrészt el akartam kerülni a közönséges helyzeteket, melyeket az ember az ilyenfajta olcsó regényekben talál. Arra gondoltam tehát, hogy egy büntetőjogásztól kérek tanácsot. Eszembe jutottak mindazon barátaim, akik jogi tanulmányokat folytattak. Sokan iskolatársaim közül a Japán Hajózási Társaság (N. Y. K. Line) szolgálatába léptek és külföldön élnek, mások, akik az államtudományi szakosztály oklevelét szerezték meg, a Kereskedelmi és Mezőgazdasági Minisztériumban hivatalnokoskodnak, vannak, akik a Mitsubisi-társaságnál dolgoznak. Egy gyakorló jogász sem akadt közöttük, aki tanácsaival segítségemre lehetett volna. Amikor erre a megállapításra jutottam, hirtelen eszembe jutott

Ajabe. Ajabe valamikor iskolatársam volt. A mult esztendőben elhagyta a kiotói törvénytudományt és Tokióba jött, ahol X. ügyvéd irodájában (a Juraku uccában) talált alkalmazást. Amikor Tokióba megérkezett, egy levelezőlapon értesített engem és X. ügyvéd neve (barátom főnöke igen ismert jogász volt) megmaradt emlékezetemben.

Ajabe-t akkor láttam utoljára, amikor még a kiotói felsőbb iskolába jártunk. Így tehát már hat vagy hét éve nem találkoztunk volt, amikor erre a látogatásra elhatároztam magamat. Arcszíne sápadtabb lett, úgyhogy egykori barátai sem ismerhették meg és hideg, átlátszó, élettelen szemei megőrizték a nyomait annak a három vagy négy évnek, melyet mint ügyész töltött el. Nagyon barátságosan fogadott és megadta a kért felvilágosítást. Még annyi fáradságot is vett magának, hogy néhány szakaszt fellapozzon a büntetőtörvénykönyvben. Majd így szólt hozzám:

— Ti regényírók valóban dicséretreméltó cselekedetet visztok végbe, mikor a jogi problémákra irányítjátok a figyelmet. Ha mi jogászok modern regényeket olvasunk, minduntalan nevetséges részeket találunk bennük. Ahol indokolt volna a kényszermunka, ott az író képzelete megelégszik a fogházzal. Egy bűncselekményt, melyet legalább háromévi kényszermunkával kellene büntetni, az író csak kétévi börtönnel büntet. Bizony, néha nagyon furcsa helyekre bukkanunk! És a legjobban bosszant, hogy a regényírók nem veszik maguknak a fáradságot, hogy csak egy lépést is tegyenek saját kis életük körén kívül és új anyagot keressenek

könyveikhez. Ha megengeded, hogy véleményyt nyilvánítsak, azt óhajtanám, hogy az írók olyan történeteket válasszanak regényük tárgyául, melyeknek a törvény képezi a háttérét, tehát olyan eseteket, melyek a törvénykönyv szempontjából is érdekesek. Miután országunk törvényhozása igen fejlett, úgy érzem, hogy helytelen volna, ha nem ébresztenék fel minden polgárban a jog iránti érdeklődést. Tegyetek erőfeszítést ebben az irányban! Szeretném, ha mindenkivel meg lehetne értetni, hogy milyen jelentősége van a törvénynek a mindennapi életben. Ha kedved van erről írni, akard, hogy elmeséljem különböző tapasztalataimat abból az időből, amikor még ügyész voltam?

Ezután a bevezetés után elmesélte a következő történetet.

★

Amikor kocsim áthaladt a nagy kapun, így szóltam inagamhoz: «Ez hát a hirhedt Simabara!» Csalódást és szomorúságot éreztem. Szégyenemre ugyanis be kell vallanom, hogy akkor voltam először Simabarában. A felsőbb iskola és az egyetem óta hat évet töltöttem Kiotóban, de az egész idő alatt egyszer sem mentem el megnézni ezt az ősidőktől fogva oly híres negyedét. Egy vagy két alkalommal hívtak a barátaim és így szóltak hozzám: «Nem jössz megnézni a kurtizánok körmenetét?» De nekem, inkább féltékenységből, mint óvatosságból, nem volt kedvem ilyen helyre tenni a lábamat. Ennélfogva, amióta az egyetemről távoztam, egészen addig a napig, melyről most beszélek, a

Simabara úgy élt a képzeletemben, mint ahogy regényekben, színdarabokban, régi dalokban és legendákban lehet találni: a kicsapongás városa, melyet a színes nyomatok tettek népszerűvé, szép, egyenes sorban álló házaival és a csinos kurtizánokkal, akik sétaközben udvariasan üdvözlik egymást.

Pontosan emlékszem: november elején voltunk azon a napon. Mikor a főügyésztől utasítást kaptam, hogy Simabarába menjek, különös kíváncsiság fogott el. És miután az ügy, mely Simabarába szólt, egy aznap reggel elkövetett kettős öngyilkosság kivizsgálása volt, kétszeresen is izgatott voltam. A hely maga is kíváncsivá tett, de az eset még jobban izgatott: «Kettős öngyilkosság Simabarában». Ezek a szavak úgy hangzottak, mint egy dráma vagy egy regény címe. Rejtelmes szépség vette őket körül.

De amikor a riksa, áthaladva a nagy kapun, a házak között folytatta az útját és a lehúzott kocsi-ernyő celluloid ablakain keresztül a novemberi délután sápadt fényében megláttam az alacsony, félig elkorhadt háztetőket, ezt gondoltam: «Vajon ezt nevezik a gáláns városnak?» — és szomorúság és undor fogta el szívemet. Minden egy betegre emlékeztetett, aki már ereje végén van és akit orvosa is elhagyott a halál órájában. A bejárat címeres függönyén keresztül be lehetett látni a rokkant házak belsejébe: minden sötét volt és bánatos és maguk az emberek, akiket megpillantottam, mintha a megsemmisülés felé mentek volna.

A riksa most egy keresztuccába fordult be. A

ház, melyet megláttam, még a többieknél is nyomorultabbnak látszott: valósággal förtelmes volt. A kövek minősége a legsilányabb volt. A rácsosajtók rikító színnel frissen festve, míg a kiugró ablakok előtti farácsok vörössel voltak bevonva. Az embernek összeszorult a szíve. Maga a négyszögű lámpás is, melyet befátyolozott a fekete füst, kínai betűs felírásaival, «Második Szeikairo» vagy «Ajka-varo», egy közönséges, kisvárosi nyilvános házra emlékeztetett.

A ház előtt, melyben a közös öngyilkosság történt, rendőr állt őrt. Így nem kellett tovább keresnem. Amikor kiszálltam a kocsiból, már nem volt bennem semmi abból a kíváncsiságból és izgatottságból, melyet a törvénszéktől kijövet éreztem.

A kérdéses ház ép olyan volt, mint a többi szegény kétemeletes épület, amely ebben az uccában állt. Az uccáról közvetlenül egy padlózatlan szobába lépett az ember. Ez vezetett a belső helyiségekbe. Balra voltak a kurtizánok és a szolgálók szobái. Jobboldalt egy lépcső volt, melynek minden foka egy fiókot fődött be. Itt mentek fel a látogatók az első emeletre.

Kétségtelen volt, hogy a kettős öngyilkosságot az emeleten követték el. Egy rendőrfelügyelő fogadott, majd amikor fel akartam menni a fiókos lépcsőn, észrevettem egy tulaj-formájú asszonyt, aki figyelmesen nézett engem egy világossárga függönyön keresztül, mely a padlózatlan szoba közepén lógott. Az asszonynak szabad, széles homloka volt. De szemei olyan üres tekintettel függtek rajtam, melyet nem lehetett elfelejteni.

Elég jó hangulatban mentem fel a lépcsőn. A rendőrfelügyelő ment előttem és láttam, hogy amikor fölért, hirtelen jobbra kanyarodott. Én, anélkül, hogy erre figyeltem volna, egyenesen tovább mentem. Ekkor valami furcsa tárgyat vettem észre lábaimnál: egy a hátán fekvő nő szétzilált hajára léptem. Még ma is emlékszem arra a borzalomra, melyet abban a pillanatban éreztem. Azt hittem, hogy a két öngyilkos teste az egyik szobában fekszik. De most láttam, hogy a kettős öngyilkosság abban a négy és fél gyékény területnyi kis helyiségben történt, mely közvetlenül a lépcső mellett van. Amikor az asszony teste lebukott, nyilván ki döntötte eresztékeiből a mozgatható válaszfalakat, úgyhogy a falak mögött fekvő gyékények vastag, helyenként megalvadt vérral voltak befedve. A vértócsa közepén egy kartonból, vagy más hasonló szövetből készült ócska derékalj hevert. De az asszonynak csak a lábafeje volt rajta, a teste a padlón hevert. A szoba oly alacsony volt, hogy az ember nekiütötte a fejét a mennyezetnek. A világosság csak egy padlásablakon hatolhatott be, úgyhogy már délután is nagyon sötét volt. Egy homályos sarokban még néhány üveg szaké-pálinkát lehetett látni és a csajkákat, melyekből a nő és a férfi öngyilkosságuk előtt ittak és ettek. A falak sárgás porral voltak behintve, ami gyakori Kiotó bordélyházaiban és közelről nézve látni lehetett, hogy a szemközti fal teljesen vérral mocskolt.

Még nem voltam hozzászokva ilyen látványokhoz. A borzalmas kép előtt úgy éreztem magamat, mintha jeges vízszög hullott volna rám. A rendőr-

felügyelő és őrök teljesen megőrizték hidegvérüket és mindenképp előtt a sebet vizsgálták meg. Az asszony főütőere teljesen át volt vágva: ezen a seben vérzett el. Pamutpongyolája mellétől csípőjéig vérben ázott. A vér azután végigcsurgott a gyékényen és ellepte az egész folyosót. Amikor én is megnéztem a halottat, a legjobban megdöbbenett a heves kétségbeesés kifejezése, melyet az arca megőrzött. A hosszas formájú arc harmincévesnek látszott. A vértelen, zölde és földszerűen darabos bőr s a vörös és lecsukódott szemhéjak láttára el sem lehetett képzelni, hogy ez az arc valamikor élő emberé lett volna. Meghatározhatatlan borzalmat éreztem.

★

A férfi nem halt meg. Egy másik szobába vitték, ahol orvos ápolta. A vizsgálat legfontosabb pontja a férfi kihallgatása volt. Meg kellett állapítanom, hogy a férfi nem kényszerítette-e a nőt a kettős öngyilkosság elkövetésére és abban az esetben, ha tényleg kölcsönös elhatározással követték el az öngyilkosságot, nem segítkezett-e az asszonynak végzetes tettében? Miután a szerencsétlenek búcsúlevelet hagytak hátra, nyilvánvaló volt, hogy mind a ketten önként mentek a halálba. De ezzel szemben több okból arra lehetett következtetni, hogy a férfi segített az asszonynak az öngyilkosság elkövetésében.

Bementem tehát a másik szobába, ahol a férfi feküdt, hogy megkezdjem a kihallgatását. A fiú körülbelül húszéves lehetett. Haja rövidre volt

nyírva, szögletes arca munkásra vallott. A kötés, melyet a nyakára tettek, oly magas volt, hogy elfödte állát. Erőtlenül, kifejezéstelen tekintettel nézett a világba. A laikus is látta, hogy a seb nem volt életveszélyes.

Mielőtt megkezdtem a kihallgatását, meghallgattam a rendőrfelügyelő jelentését a két ember előéletéről és a tettüket megelőző körülményekről. A férfi Nisidzsín gyáraiban dolgozott. Mostanában nyilvánították alkalmasnak katonai szolgálatra és decemberben be kellett vonulnia. Az asszony huszonkilencéves volt és körülbelül tíz éve üzte eddigi foglalkozását a Simbara negyedben. Sok adóssága volt, amelyet még le kellett dolgoznia. Hallgatag és békés kedélyű volt. Az utóbbi időben azt a hírt kapta szülőfalujából, hogy az anyja megbetegedett és azóta állandóan ezt hajtogatta: «Az anyámat szeretném látni, el szeretnék hozzá menni.» De miután tovább kellett folytatnia mesteriségét, nem teljesülhetett a kívánsága és ezért szomorú volt. A férfi október eleje óta járt hozzá: a közös öngyilkosság a hatodik vagy hetedik látogatás alkalmával történt, reggel hét óra tájban. A házbeliek még aludtak és a tulajnö csak körülbelül fél óra után hallotta meg a férfi nyögéseit. Gyorsan felszaladt az emeletre. Az asszony még lélegzett. A tulajnö magához vette a tört, melyet a férfi még a kezében szorongatott. Mielőtt a törhöz nyúltak volna, mindketten benzint ittak, de nem sikerült magukat megmérgezni. Meghallgattam a felvilágosításokat és megkezdtem a kihallgatást.

A rendőrfelügyelő és segédje támogatták a

férfit. Amikor megkísérelte felemelni a fejét, a torlán levő seb oly erősen kezdett sajogni, hogy fogait vicsorította, majd leküzdve fájdalmát, mégis fel akart ülni.

— Ha fájdalmaid vannak, fekvé maradhatsz, — mondtam, de a rendőrfelügyelő félbeszakított:

— Ó, legyen nyugodt, csak a légsövét sebezte meg és az élete nincs veszélyben. — Majd a fiatal embert megdorgálva így szólt hozzá: — Mi lesz! Tartsd magad egyenesen és figyelj ide! Ki halt már meg egy ilyen kis sebtől!

A rokonszenvet, melyet énem mélyén a fiú iránt éreztem, hamar elfojtotta a hivatali kötelesség szava. Mikor belekezdtem a kihallgatásba, már megtaláltam a megfelelő hangot. Ebben az időben már eléggé járatos voltam a különböző fogásokban, melyekkel beszédre lehet bírni a vádlottakat.

— Nos, néhány felvilágosítást kell tőled kérnem. Miután a tett el van követve és nem lehet már rajta változtatni, teljesen felesleges, hogy kínozd magadat. Szeretném, ha nyíltan, férfihez méltóan elmesélnéd mindazt, ami történt. Ha az ember egy ilyen merész tettet vitt véghez, akkor úgy-e nyíltan és határozottan felelhet a kérdésekre? Megértetted? Nem szabad számíthatni vagy arra gondolni, hogy ha ezt mesélem, szavaimat így fogják értelmezni, ha azt mesélem, akkor meg úgy... Nem, ha számíthatni kezdel, a végén hazudni fogsz. Ha pedig az ember hazudik, ott vannak a tények, melyek megcáfolják és végül még az is hazugságnak tetszik, ami igazat mondott az ember. Megértetted egymást? Érdekedben áll az igazat mondani és

úgy, hogy mindent megérthessek. Bizonyos, hogy lehetetlen elfelejteni azt, ami történt. De őszinteséged mégis hasznodra lesz. Hogy rövid legyek: mesélj el mindent nagyon becsületesen, ez a legjobb, amit tehetsz.

Az ügyészek, úgy mint a vizsgálóbírák, sohasem mulasztanak el egy ilyen kis beszédet a kihallgatás előtt. Tényleg szükséges is az ellenfelet megnyugtanni: különben csak hazudozna és mindent összezavarna.

— Tehát nyíltan fogsz beszélni, mint egy férfi, aki méltó erre a névre?

A fiú látta, hogy ragaszkodom igenlő válaszához, de a kötés miatt nem tudta mozgatni a fejét. Nyögve felelt:

— Úgy fogok beszélni, mint egy férfi, úgy fogok beszélni...

Ezt különben a vádlottak legnagyobb része megígéri és azután mindenféle hazugságot talál fel.

— Mi az asszony neve?

— Nisikigi-nek hívják.

— Mióta jársz hozzá?

— Október eleje óta.

— Tehát még nincs is egy hónapja. Eddig hányszor láttad?

— Ma voltam nála hatodszor.

— És mennyit költöttél minden alkalommal?

— Ó!... — A fiatalember egy pillanatig habozott. Kínlódva nyelt egyet, majd így szólt:

— Nyolc-tíz jent.

— Mennyit keresel a gyárban?

— Körülbelül egy jen ötvenet naponta.

— Hm... Ha leszámítod, amit élelemre és fürdésre kiadsz, mennyi marad egy hónapban?

— Körülbelül tíz jen.

— No ez szép! Tíz jened volt és hatszor egy hónapban idejöttél mulatozni! És minden alkalommal nyolc-tíz jent adtál ki... Világos, hogy a pénzed nem volt elegendő.

— Nem.

— Tehát valahogy utat-módot kellett rá találni, hogy a pénzt megszerezd?

— Igen.

— Bizonyára kölcsönkértél valakitől?

— Igen, egy barátomtól, de csak húsz jent.

— És ez volt minden?

— Nem. A főnökömtől is kaptam tíz jent.

— Igen. Ez összesen harminc jen. Még nem olyan nagy adósság, hogy ne lehetne visszafizetni.

— Nem.

— Hát akkor miért tetted ezt?

A fiú néhány pillanatig elgondolkozott, majd köhögési roham fogta el és vért köpött. Attól tartottam, hogy a kihallgatás esetleg súlyosbítja az állapotát és aggályomat közöltem a rendőrorvossal, aki nagyon nyugodtan válaszolt:

— Ne nyugtalankodjék, nem kockáztat semmit. Folytassa, kérem, a kihallgatást. — Így tehát a fiatalemberhez fordultam:

— Ha fontolgatod a mondanivalódat, minden elveszett. Válaszolj nekem őszintén, mint ahogy én is őszintén beszélek veled.

A sebesült egy papírtörülközővel letörölte a vért az ajkáról:

— Ebben az évben kellett megkezdenem a katonai szolgálatomat és mielőtt bevonultam volna a kaszárnyába, egy kis pénzt akartam összegyűjteni, hogy örömet szerezzek szüleimnek. De ez nem sikerült, sőt ellenkezőleg adósságot csináltam... Másrészt nagyon sajnáltam ezt az asszonyt is: minduntalan mondta, hogy legalább egyszer szeretné viszontlátni a szülőfaluját és meglátogatni beteg anyját. De minden ellene volt: nem tudott elmenni. Így jutott el a végén oda, hogy jobb lenne meghalni.

— Úgy, és ezért határozottatok el, hogy együtt fogtok meghalni? De nézz a dolgok mélyére: a te adósságod nem volt-e jelentéktelen? És ha az asszony annyira vágyott viszontlátni a szülőfaluját, nem tehetted volna meg vele az utat a saját költségeden? Úgy tudom, hogy az asszony szülőfaluja nem volt nagyon messze? Nem a Tottori-tartományban feküdt?

— De igen. De ezt még sem lehetett így elintézni. Ez teljesen lehetetlen volt.

— Jól van. Megengedem. Amit mondtál, az bizonyos mértékben igaz lehet. De nem tudom megérteni, hogyan lehet meghalni egy ilyen csekélység miatt. Ne keresgélj, igyekezz nyíltan beszélni. Ha sokat gondolkozol, hazudni fogsz.

A fiú elpirult:

— Én az életemet akartam feláldozni, csak nem gondolja, hogy most hazudni fogok?

Erőszakos volt a hangja. Én nagyon nyugodt maradtam:

— Valóban? Végre is, ha igaz, nincs ellene mit

mondani. De mégis van itt valami, amit nem tudok megérteni. Az az érzésem, hogy valamit eltitkolsz. Nem szégyenletes dolog ez, ebben a percben ilyesmit csinálni? Bizonyára nyomós okod van, amiért hallgatsz. Nem követtél el valami rosszat?

— Nem, semmi rosszat nem tettem, — válaszolta hirtelen. Ebben a percben a seb vérezni kezdett és a fiú kínlódva nyelte le a kicsorduló vért. De most már nem éreztem iránta olyan részvétet, mint a kihallgatás elején. Sőt önfejűsége láttán erősebb lettem.

— Hagyjuk ezt. De mondd meg, ki lett előbb öngyilkos? Te vagy a nő?

— A nő akart elsőnek meghalni és ő vágta keresztül előbb a torkát. Azután letörölte a törst a gyékényben, majd ideadta nekem.

— Rendben van. De hogyan halt meg az asszony?

— A pengét fölfelé állította, majd belemerítette a torkába. Ebben a percben a vér patakokban kezdett folyni.

— A jobbkezében tartotta-e a törst vagy a balban?

— A jobbjában.

— Jó. És azután?

— Azután én vettem a kezembe a törst és magamba döftem. De olyan nagy volt a fájdalom, hogy öntudatlanul felkeltem.

— És azután?

— Azt hiszem, hogy nyöszörögtem és azután elvesztettem az eszméletemet.

— Értem. És akkor vérezted be a falat?

— Nem tudtam tovább elviselni a fájdalmat és a falhoz támaszkodtam.

— Azután?

— Amikor magamhoz tértem, láttam, hogy a tulajnö kiveszi a kezemből a tört.

— Igazán? Így történt minden? Ez a Nisikigi valóságos hősnő! De biztos is vagy benne, hogy nem hazudsz? Meséld el még egyszer, hogyan vágta el az asszony a nyakát.

Ugyanazt a dolgot kétszer elmondatni, közönséges fogás kihallgatási módszerünkben. Ha a vádlott hazudott, szükségszerűen észrevenni bizonyos különbségeket a két elbeszélés között. Tisztában voltam vele, hogy kegyetlen dolog volt ezt csinálni ilyen súlyos sebesülten. De kötelességtudásom gyorsan elfojtotta aggodalmamat.

A fiú a legkisebb ellentmondás nélkül ismételte az elbeszélését.

— Tehát, — mondtam, — a nő egyedül szúrta magába a kést? Te nem segítéssel neki? Szegény asszony! Ti elhatároztátok, hogy együtt fogtok meghalni, mert ő szenvedett. Te nyugodtan megfoghattad volna a kezét és segíthetél volna neki. Ez nagyon emberi lett volna. És nem lett volna ez a könyörületeség szép példája? Ilyen helyzetben keveset számít a «jól» vagy «rosszul». De nem lett volna természetes így cselekedni?

Néhány perccel előbb, mikor a holttestet néztem, feltűnt a soványsága és a légzőszervek gyönge. Nyilvánvaló, hogy ennek a nőnek sohasem volt annyi energiája, mint amennyit ez az ember neki tulajdonít. És ettől a perctől kezdve meg vol-

tam győződve róla, hogy a férfi segítette a nőnek az öngyilkosság elkövetésében. Annál inkább, mert csak egy nagyon biztos kéz adhatta a halálos dőfést.

— Nem tudom elképzelni, hogy ennek a nőnek annyi ereje volt, mint azt te állítod. Ez lehetetlen! Nos, nem akarsz mindent őszintén elmondani? Úgy-e te voltál az, aki a dőfést adta?

A fiatalember láthatólag zavarba jött, de tagadt:

— Nem, nem! Ez rémes, amit Ön mond.

— Hát akkor tovább kérdezlek. Az asszony torkán karmolás nyomai látszanak. Honnét származnak ezek?

A fiatalember gondteljes lett és elpirult. De hallgatott.

— Nem fogtad te is a tört, mikor magába dőfte?

A fiú nem-et intett a fejével.

— Tehát azt mondod, hogy nem emlékszel erre? Azt is állítod, hogy mikor az asszony átszúrta a nyakát, a te kezed nem ért a testéhez?

— Nem. Ezt nem mondtam. Átöelve tartottuk egymást.

Helyben vagyunk, gondoltam.

— Átöelve tartották egymást. Úgy tűnik föl nekem, hogy az imént nem ezt mondtad.

— Igen, és amikor az asszony átszúrta a nyakát, együtt estünk a földre. Majd amikor vért láttunk folyni, le akartam szorítani a sebet...

— Értem. Amit mondasz, apránként közeledik a valósághoz. De még egy kissé tovább kell menni. Csak egy egész kicsit.

— Abban a percben, amikor az asszony elesett, a kezével megkarcolta a torkát.

— Lám! Innét vannak a karcolás nyomai? Lehetséges, hogy ez így igaz. De gondolkozz egy kissé komolyan. Az asszonyok általában gyöngék. Egy különösen gonosz nő, mint a tolvaj Omatszu, vagy egy hősnő, mint Nagi tábornok hitvese, ezek nyilvánvalóan öngyilkosok lehetnek, bátran, egyetlen törszúrással. De hogyan lehet ilyesmit egy ilyen gyöngé testű nőről feltételezni? Ha az ember gondolkodik egy kicsit, rájön arra, hogy ez milyen valószínűtlen...

A fiatalember nem talált választ e szavakra. Azt hittem, hogy még egy kísérletet kell tennem:

— Főlöskéges mindezt tőled kérdezni, mert kezdettől fogva ugyanis tisztában vagyok veled. A rendőrorvos itt van: általa majdnem mindent tudunk, anélkül, hogy szükséges volna téged faggatni. Ha kérdezek, csak azért teszem, hogy megtudjam: tisztességes ember vagy-e?

A fiú szemelláthatólag már nem bírta tovább a kérdéseimet. A fájdalomtól gyötörve, kétségbeesetten felkiáltott:

— Bíró uram, meg akarok halni! Kérem, öljön meg, — és keservesen zokogni kezdett.

Feddő hangon folytattam:

— Mit akarsz elérni ezzel a gyöngeségi rohammal? A kötelességed jóvátenni minden hibát, melyet eddig elkövettél, újjászületni és példás életet élni. Nincs igazam, ha azt mondom neked, hogy döntő órában vagyunk? Ha bűnösnek érzed magadat és módot akarsz találni arra, hogy kiengeszteljed a

halottat és a társadalmat, szedd össze minden erődöt és igyekezz végig nemes magatartást tanúsítani. Ilyen súlyos pillanatban nincs helye a hazugságoknak. «Meg akarok halni...» Ne légy ilyen gyáva. Valld be inkább őszintén az igazságot. Megfogtad a tör markolatát? Amikor mind a ketten lebuktatok, nem taszítottad be a tört a sebbe? Próbáld megmondani az igazat.

— Kábult voltam és semmire sem emlékszem pontosan... lehetséges, hogy a kezem a nő nyakához ért.

Most végre igazat mondott. Büszkén mosolyogtam.

— Igazán? De lehetetlen, hogy te ezt önkívületi állapotban csináltad volna. Ezt te is tudod. Talán számításból beszélsz így, mert azt hiszed, hogy ha valaki hidegvérrel ítéli meg a tettetted, értelmetlennek és förtelmesnek fogja találni. Ne hidd ezt. Ha az ember a te helyedbe képzelem magát, nagyon jól megért téged. Meséld el mindent világosan.

A fiú néhány pillanatig hallgatott, majd elhatározta magát:

— Azt hiszem, most már emlékszem... Nisi-kigi egyedül döfte magába a tört. Majd, miután rettenetesen kínlódott, megragadtam a tör markolatát és mindketten erősen beledöftük a sebbe.

— Igen... most már értem. De magyarázz meg még valamit: miért követtél el ilyesmit?

— Mielőtt bevonultam volna a katonasághoz, egy kis pénzt akartam összegyűjteni, de ehelyett csak adósságokat csináltam... és aztán ez a nő...

— Ezt már hallottam. Az életben gyakran látjuk, hogy néha csak előnyös, ha két ember elválik egymástól. Te haza akartál menni és azután bevonulni az ezredhez. Tehát mindenképpen el kellett válnod ettől a nőtől.

— Az igazat megvallva, minden amit eddig mondtam, valóság. De valamit elhallgattam: nem akartam katona lenni. Ezt megmondtam a nőnek. Erre azt válaszolta, hogy nincs más hátra, mint... és itt az eredmény.

Kétségbeesés tükröződött az arcán. Teste hirtelen hátra zuhant. Tisztában voltam vele, hogy a fiú bűnös. Hét évig terjedhető kényszermunka várt rá.

A kihallgatás be volt fejezve. Büszke voltam ügyességemre. Figyelmesen néztem a fiút. A majdnem egy óra hosszát tartó kihallgatástól kimerülve, alétan feküdt a gyékényen. Úgy néztem rá, mint a vadász a frissen elejtett zsákmányra. Bizony jól beleesett a csapdádba, melyeket kérdéseimmel állítottam. Milyen gyorsan bevallott mindent, sokkal gyorsabban, mint vártam volna. Szánalmat éreztem iránta, de egyuttal megvetést is.

★

Ebben a percben a rendőrbiztos lépett hozzám:

— Jöjjön kérem. Megkezdtek a boncolást.

Visszamentem a kis helyiségbe, ahol a nő holtteste feküdt. Az asszonyt a derékaljra fektették, levették róla éjjeli öltönyét, egy moeskos pamutkimonót és a test így meztelenül még szánalma-

sabbnak tetszett. Melle sápadt és beesett volt, a bőr elvesztette rugalmasságát. A bordák, melyeket egyenként meg lehetett számolni, s a karok hegyes izületei mind arról a nyomorult életről tettek tanúságot, melyet ez az asszony tíz év óta folytatott. Az alsótestét befödő szoknya undorító állapotban volt: az ember legszívesebben elfordította volna az arcát. A szoknya halvány, megfakult, rózsaszín pamutból készült. A fehér pettyeket a piszok hamuszürkére színezte.

Szemeim előtt felmetszették a torkát, majd rendszeresen kinyitották a testet melltől hasig. A rendőrorvos nyugodt mozdulatokkal feldarabolta a holttestet, mint ahogy az ember felszeletel egy csirkét. Megvizsgálta a tüdőt, a szívet, a beleket és kijelentette, hogy az asszony tüdőbajos volt.

Végtelenül szomorú lettem, ha arra a szánalmas és fájdalmas életre gondoltam, melyről ez a csupacsont test tanuskodott. Nagyon is természetes volt, hogy tíz ilyen esztendő az öngyilkosságba kergette ezt az asszonyt, aki nem látott semmi lehetőséget arra, hogy kiszabaduljon ebből a pokolból. Az összeg, amelyet kézhez kapott, amikor ebbe a házba felvétette magát, bizonyára jelentéktelen volt: nem lehetett több négy-ötszáz jennél. És ezért a pénzért tíz éven keresztül kegyetlen kínzásokat kellett elszenvednie testének-lelkének. Nem volt más mód rá, hogy kijusson ebből a világból: a halált választotta. Ez volt a legjobb, amit tehetett. Ez az asszony szánalmas testével, nyomorúságos ruháival, borzalmas foglalkozásával csak akkor lehetett igazán boldog, amikor elhatározta és keresztülvitte

az öngyilkosságot. Ekkor megint a fiatalemberre gondoltam, aki segédkezett a nőnek. A nő kívánta a halált, mely megváltást jelentett a számára. Amikor elszállt az utolsó mámor, kezébe vette a tört... Miért volna ez bűn? Ki ellen vétkezett ez az asszony, aki szenvedett, aki lassan elsüllyedt a modern társadalom legsötétebb, legmélyebb rétegébe, akkor, ha a halálra gondolt? És most, hogy meghalt, kinek jelent ez veszteséget? Talán a gazdájának? Dehogy is: ez már annyira teletömte magát áldozatainak húsával és vérével, hogy régen felfordulhatott volna tőle. És milyen indokból akadályozhattuk volna meg a nő halálát? Tegyük fel, hogy visszatartották volna a tett elkövetésétől: ez sem mentette volna meg. Miért büntessük akkor a fiút?

Hirtelen eszembe jutott, amit a sebesültnek mondtam, a csapda, melyet neki állítottam: «Szegény asszony! Ti elhatároztátok, hogy együtt fogtok meghalni, mert ő szenvedett. Te nyugodtan megfoghattad volna a kezét és segíthetél volna neki...»

Ez az emlék mélyen megrendített. Nem kellene-e mindenkinek helyeselni a fiú elhatározását? Nem engedelmeskedett-e egy természetes érzésnek? Magában a tettben nem volt-e valami szép és megható? És ime a törvény mégis üldözi! A törvénynek meg *kell* őt büntetnie, mert nem sikerült meghalnia és itt maradt, hogy szenvedjen.

★

Két órakor indultam el és a nap már nyugovóra tért, amikor a vizsgálat be volt fejezve. Csak a riksát vártuk, hogy elhagyjuk a büntett színhelyét. A vizsgálat alatt szigorúan meg volt tiltva bárki-nek, hogy felmenjen az emeletre, de most a házbeliiek már szabadon jöhettek-mehettek. Az első, aki felsietett az emeletre, a tulajnö volt: nagyon nyugtalannak látszott. Hogy engem üdvözljön, a földre vetette magát, szétterpeszkedve, mint a pók, de ugyanakkor letről rámszögezte hideg tekintetét. Majd némi habozás után megszólalt:

— Uram, tiltott dolog az, ha azt a gyűrűt elveszem?

— A gyűrűt? Mi van vele?

Az asszony barátságos mosollyal:

— A gyűrű... a kisasszonyé.

Különös ellenszenvet éreztem.

— Te el akarod venni a gyűrűt, amely a holttest ujján van?

— Igen, erről van szó.

Első percben szerettem volna összeszidni, de azután eszembe jutott, hogy csak ügyész vagyok és uralkodtam érzelmeimen. Emberi szempontból mindenképpen barbár és borzalmas cselekedet egy gyűrűt egy holttest ujjáról lehúzni, még akkor is, ha egy követelést kell behajtani. De a törvény szempontjából csak a dolog «átruházása» forog fenn, semmi egyéb.

— Megteheted.

Nem lehetett mást válaszolni.

Az asszony kijelentette, hogy fél egyedül felmenni és így a rendőrnök felkísérte addig a szo-

báig, amelyben a holttest feküdt. Tekintetem követte az asszonyt. De nem éreztem sem méltatlankodást, sem szomorúságot: szívem nehéz volt, mintha valami a végletekig feszítette volna.

A halottakat általában ugyanannyi tapintattal kezelik, mint az élőket. Ezzel az asszonnal, aki csak robotot és kint ismert az életben, úgy bántak, mint valami névtelen dologgal. A tulajnö, aki hóhérra volt, most megfosztotta testének utolsó ékeségétől is. Szemeim megteltek könnyel, amikor ennek a szerencsétlennek a sorsára gondoltam.

Az asszony hamarosan visszajött a gyűrűvel. Megnéztem az ékszert: olcsó pecsétgyűrű volt.

— Mit akarsz ezzel a gyűrűvel csinálni?

A nő remegve válaszolt:

— A kisasszony nagyon sokkal tartozott nekem. Ha eladom a gyűrűt, talán legalább valamit visszkapok.

— Értem: el akarod adni? Akkor miért nem adnád el nekem? Mennyit akarsz érte? Tíz jent? Azt hiszem, elég tisztességes ajánlat?

— Ó, de mennyire. De miért akar Ön ilyesmit megvenni?

— Ez nem tartozik rád.

Megvettem a gyűrűt. Ép akkor érkezett a kocsim. Felálltam és nem törődve az asszony csodálkozásával, felmentem a szobába, melyben Nisikigi holtteste feküdt és a lesoványodott kisujjára ráhúztam a gyűrűt. Annak ellenére, hogy már november végén voltunk, a holttest csak egy könnyű selyemkimonóval volt letakarva: ez a látvány megfagyasztotta szívemet.

A tulajnö velem jött, remegve a félelemtől, de kíváncsi volt, hogy mit fogok tenni. Szigorúan rászóltam:

— Jól megértsd! Ez a gyűrű többé nem Nisikigi tulajdona, hanem az enyém. Ha elvennéd, elbánok veled.

Nem hallgattam oda, hogy mit mondott az asszony, otthagytam és lementem a lépcsőn. Amikor már a kocsiiban ültem, megsajnáltam, amit tettem: a rendőrfelügyelő és irnoka tanui voltak különöc viselkedésemnek. De a tényen már nem lehetett változtatni. Amikor tettem, különös lelkesültség ragadott magával és irányította elhatározásomat.